

OCENE

Boštjan Kerbler: Dejavniki nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji.

Založba Anales, Koper, 2008, 396 strani, 13 preglednic, 81 slik, 7 prilog, ISBN 978-961-6732-04-8

Boštjan Kerbler, raziskovalec na Urbanističnem inštitutu RS, je pripravil knjižno izdajo o zelo zanimivi temi, in sicer problematiki nasledstva na hribovskih kmetijah. Tema je več kot aktualna, saj se v slovenskem kmetijstvu soočamo z zmanjševanjem števila kmečkih gospodarstev, nemalokrat prav zaradi neurejenega nasledstva, kar posledično vodi v propadanje tradicionalne agrarne kulturne pokrajine in slabljenje gospodarske moči kmetijstva. Kljub aktualnosti tematike je razlog, da o knjigi poročamo v znanstveni reviji, drugje; Boštjan Kerbler je namreč pripravil izjemno socialno geografsko študijo, v kateri je združil socialno geografski pristop k spoznavanju posebne socialne skupine prebivalcev s kvantitativno metodo obdelave empiričnih podatkov, s čemer je verodostojnost spoznanj veliko večja in natančnejša. Vsebinsko zelo ozko zastavljeno temo je razgradil do te mere, da se je pokazala široka paleta dejavnikov, ki so povezani ne le s problemom nasledstva, temveč gospodarjenja (delovanja) kmečkih gospodarstev nasploh. V tem smislu je razprava pomemben prispevek k spoznavanju ustroja agrarne pokrajine.

Vsebina knjige je razčlenjena na pet delov, ki dajejo vedeti, da gre za znanstveno besedilo: uvodna pojasnila, teoretična izhodišča, metoda, analiza podatkov in razprava. Seveda je dodan še obsežen seznam literature, seznam preglednic, slik in prilog ter povzetek v dveh tujih jezikih.

V uvodnem poglavju je avtor razčlenil namen raziskave, pri čemer je potrebno poudariti, da je osnovni namen izdelava modela (!) verjetnosti nasledstva glede na socialno geografske značilnosti kmečkega gospodarstva. Zamisel o izdelavi modela, shematizirane in generalizirane predstave o pojavu, je v družboslovnih razpravah zelo redka, hkrati pa daje slutiti, da je obravnavana problematika tako razčlenjena, da so prepoznani ključni dejavniki, ki nanjo vplivajo. Samo v tem primeru je model možno sestaviti. V istem poglavju izvemo še o metodi dela in osnovnih pojmi, ki se v besedilu pojavljajo.

V naslednjem poglavju so predstavljena teoretična izhodišča in delovne hipoteze. Čeprav je besedilo zelo poglobljeno, je ta del knjige morda najšibkejši člen v strukturi celotnega dela. Umestitev v sistem socialne geografije bi lahko bila popolnejša, zato si dovoljujem dodati nekaj opomb: v teoretskem smislu lahko delo umestimo v anglosaško behavioristično smer socialne geografije, ki izpostavlja posameznika kot dejavnika socialnih odnosov in posredno gradnika pokrajine (za razliko od socialnih skupin, ki so jim bolj naklonjeni v nemški socialni geografiji). Pri tem ni pomemben samo posameznikov socialni položaj (npr. izobrazba, materialni položaj), temveč tudi njegovo dožemanje – razumevanje okolja v katerem živi. Pomen perceptivnosti v socialni geografiji še ni povsem ovrednoten, zato je toliko vrednejše, ker je avtor zelo pronicljivo upošteval to lastnost socialnih akterjev in v vprašalnik, ki je temeljni vir podatkov, vključil vprašanja, ki se nanašajo

na gospodarjevo dojetanje lege in položaja kmetije (v smislu oddaljenosti od centralnih naselij, dostopnosti), velikosti kmetije in še nekaj podobnih. V raziskavi lahko razpoznamo še eno usmeritev iz sodobne socialne geografije, to je upoštevanje posameznika kot generatorja socialnih odnosov. Posameznikovo razumevanje okolja v katerem živi, je osnova za njegovo delovanje. V razpravi je to dejstvo večkrat potrjeno: odnos lastnika do kmetovanja, do bivalnih razmer in do kmetije kot gospodarske celice, vpliva na verjetnost ureditve nasledstva.

Tretje poglavje je namenjeno metodi dela. Avtor je podatke o kmečkih gospodarstvih pridobil z obsežnim anketnim vprašalnikom (pregledamo ga lahko v prilogi). Za obdelavo podatkov pa je uporabil metodo modelov diskretne izbire. „Modeli diskretne izbire omogočajo analizo odnosov med odvisno spremenljivko (v naši raziskavi so bila to stanja in odločitve glede nasledstva na hribovskih kmetijah ter časovna opredelitev predaje kmetije nasledniku) in pojasnjevalnimi spremenljivkami (v naši raziskavi dejavniki socialno geografske strukture hribovskih kmetij) na ravni posamezne kmetije.“ (str. 13). Prednost te metode je, da omogoča analizo odnosov „tudi če ne poznamo zveznih, kvantitativnih vrednosti odvisne spremenljivke, temveč ločimo le končno število izidov, ki zavzemajo diskretne, kvalitativne vrednosti“. (ibid) Empirična spoznanja je poglobil z razgovori z lastniki kmetij in s statističnimi podatki, s čemer je delo dobilo čvrsto empirično podlago.

V četrtem poglavju so predstavljeni rezultati empirične analize. Vseh „pojasnjevalnih spremenljivk“, ki jih je avtor uporabil za oblikovanje modelov verjetnosti nasledstva in ugotavljanje vplivnosti posameznega kazalnika na nasledstvo je kar 51, razdeljene pa so na dve skupini. V prvi so kazalniki, za katere je avtor predvideval, da vplivajo na stanje in odločitve glede nasledstva, drugo skupino pa tvorijo kazalniki, za katere je avtor predvideval, da vplivajo na čas prenosa kmetije na naslednike. Iz empirične analize je povzel številna spoznanja, ki problematiko nasledstva na kmetijah razgrinjajo v široki paleti.

Zadnje poglavje je razprava o vplivih posameznih dejavnikov socialno geografske strukture hribovskih kmetij na nasledstvo. Avtor je najprej kritično ovrednotil rezultate empirične analize, jih primerjal z rezultati podobnih raziskav in soočil z mnenji in razmišljanji gospodarjev na kmetijah. Razprava je zasnovana sistematično, interpretacija rezultatov pa je zelo prepričljiva in nazorna. Tako izvemo, da so najpomembnejši dejavniki, ki zadržujejo mlade na kmetiji »emocionalni in ekonomski, da mnogim gospodarjem kmetija še vedno pomeni življenjski projekt, ne pa kapital, ki ga je potrebno oplajati« (str. 305) in da uradni statistični podatki o problematiki nasledstva odstopajo od podatkov, pridobljenih v raziskavi. Razprava je napisana v lepem in tekočem jeziku ter tudi v terminološkem pogledu bogati geografsko besedišče.

Menim, da se je s predstavljeno knjigo vredno поблиžje seznaniti, še več, prepričan sem, da gre za enega najpomembnejših prispevkov k slovenski socialni geografiji in geografiji podeželja v zadnjem desetletju.

Vladimir Drozg